

מלחמת חרבות ברזל

תמונת מצב

*24.10.2023

החברה הערבית בישראל בצל המלחמה

צרכים בשעת חירום

ומניעת הסלמה במרחבים המשותפים # 2

* הסקירה מציעה תמונת מצב עדכנית¹ כפי שהיא מצטיירת מן המידע המצוי בידנו. לסקירה קודמת הכוללת רקע מורחב ראו [כאן](#).

האתגר: מלחמת חרבות ברזל, אשר פרצה ביום 7.10.23, הציבה אתגרים קשים ביותר הנוגעים לחברה הערבית בישראל; ביניהם צרכים הומניטריים של ממש, ואת הצורך האקוטי למנוע הסלמה ואלימות במרחבים המשותפים. אתגרים אלו, אשר לעיתים שלובים זה בזה, מתעצמים ככל שהמלחמה ממשיכה ומתפתחת.

נקודת מבט ממשלתית

ערבים ובדואים נפגעו ישירות מן ההתקפה הברוטלית של חמאס, וחשופים למצב החירום המלחמתי ולצרכי חירום ייחודיים. הממשלה משתפת פעולה עם הרשויות המקומיות הערביות לאיתור צרכים ולפיתוח מענים והעברת תקציבים – בפרט מול שני חדרי החירום שהוקמו בחורה שבנגב ובכפר קאסם.

מושם דגש על החשיבות של מניעת הסלמה וקיום סולידריות בין יהודים לערבים. ערבים משתתפים במאמץ האזרחי בתרומת כסף, דם וציוד. לצד זאת קיים חשש בקרב הציבור הערבי להתערות במרחבים יהודיים ובמקומות עבודה מעורבים.

תיאום המאמצים בין המגזרים – ממשלה, רשויות מקומיות, ארגוני חברה אזרחית ופילנתרופיה – קריטי להצלחת המשימה המתמשכת.

מנקודת מבט של הרשויות הערביות – יש פערי יכולות מבניים ביחס לרשויות יהודיות ואפילו ביחס לרשויות מעורבות, ולכן התמיכה הממשלתית היא הכרחית לבניית מענים וחוסן קהילתי ועירוני.

המשרד לשוויון חברתי והרשות לפיתוח כלכלי בחברה הערבית מסייעים להעברת תקציבים (על בסיס תוכנית 550) למיגון, הצטיידות ולהקמת חדרי מצב משותפים (במודל כפר קאסם).

1. תמונת מצב זו מבוססת על דברים שהוצגו במפגש משותף ל־IATF, SVF ו־JFN ביום 24.10.2023. במפגש השתתפו:

- מאיר בינג – מנכ"ל המשרד לשוויון חברתי.
- אמיר בשאראת – מנכ"ל הוועד הארצי לראשי הרשויות המקומיות הערביות בישראל.
- יונתן פז – ראש אגף לפיתוח כלכלי-חברתי של החברה הערבית במשרד לשוויון חברתי.
- סאלימה מוסטפה סולימאן – ראש אגף בכיר רשויות מקומיות – הרשות לפיתוח כלכלי בחברה הערבית.
- חסן טואפורה – ראש הרשות לפיתוח כלכלי בחברה הערבית.

תמיכת הפילנתרופיה נדרשת

לפילנתרופיה יש יתרון בעבודה עם ארגונים חברתיים – צריך לזהות ארגונים קיימים שיכולים למנף את הידע שלהם מהר לעבוד בתחומים הנדרשים. נדרשת תמיכה בפעילות של ארגונים קהילתיים, קמפיינים למסרים מרגיעים, בתוכניות רוחה, מרכזי גישור וכיו"ב. נדרש סיוע בחיבור ארגונים חברתיים מיומנים למרכזי החירום הערביים לתמיכה בהכשרה ופיתוח יכולות ותשתיות ייעודיים לחברה הערבית. תמיכה מתואמת בארגונים משמעותיים עדיפה על פני תמיכה ביוזמות קטנות שאינן בנות קיימא.

עולה שאלת סדרי עדיפויות בין סיוע להתמודדות עם מצב החירום בקרב החברה הערבית לבין סוגיית יחסי יהודים ערבים והרגעת המתחים: חשוב להדגיש שלא מדובר במצב של "או-או". נדרש תיאום כדי לתת מענה משולב של ממשלה ופילנתרופיה לשני התחומים.

פעילות מרכז החירום בכפר קאסם

הוקם חמישה ימים לאחר פרוץ הלחימה במטרה לסייע להגנה האזרחית ולחזק את החוסן החברתי. פועל לזיהוי צרכים ברשויות המקומיות ומתן מענה לתושבים תוך עבודה עם ארגוני חברה אזרחית ומימון חיצוני. פועל להנגשת מידע לתגובה והתמודדות עם מצבי חירום – לרבות תרגום והסברה, יצירת תוכן ייחודי וייעודי המאגד מקורות שונים; התמודדות עם "פייק ניוז" ביחס לחברה הערבית ובתוך החברה הערבית (שמועות שואו על נקמה יהודית וכיו"ב).

צרכים בולטים:

- ◀ חוסר במודעות ובהכשרה להתמודדות עם מצבי חירום בקרב הרשויות הערביות ובקרב עובדי הרשויות;
- ◀ יציאה בקמפיינים מתאימים להעלאת מודעות והתמודדות עם מצב החירום;
- ◀ שתי"פ ותיאום עם משרדים ממשלתיים לרבות הנגשה של קולות קוראים והפניית תקציבים בהתאם לצרכים הייחודיים של הרשויות הערביות (למשל: ממ"דים ומיגונויות לבנייה נמוכה להבדיל מבנייה לגובה);
- ◀ קולות קוראים לארגונים חברתיים וותיקים על מנת להבטיח הסתמכות על מומחיות וניסיון קיימים במתן מענה לצרכים הייחודיים;
- ◀ הכנה ומחשבה לשלב השיקום;
- ◀ הכנה ומחשבה על רקע חשש מחזית צפונית – אין מוכנות ברשויות הערביות בצפון.

רשויות מקומיות ערביות בישראל – יכולות, צרכים ומענים

ברקע: פערים מבניים בין רשויות יהודיות וערביות; מבנה ייחודי של הערים והכפרים הערביים לעומת הבנייה בערים יהודיות; משבר כלכלי לכתחילי ומתעצם בשל עיכובים בהעברת תקציבים ממשלתיים לשנת 2023; חולשה ארגונית של רשויות מקומיות ערביות.

- ◀ **צוותי חירום** – הוקמו במרבית מהרשויות.
- ◀ **מתנדבים** – ברוב הרשויות יש תוכניות מתנדבים פעילות. סך כל המתנדבים מוערך ב־3,800. בחלק מן הרשויות יש מחסור.
- ◀ **הכשרה בחסר** – הכשרה בעזרה ראשונה ואנשי מקצוע (פרמדיקים), ניהול מתנדבים, ניהול חדרי מצב, חוסן וטיפול פסיכוסוציאלי. נדרש שתי"פ מיידית עם ארגונים חברתיים מנוסים שיוכלו להתאים תוכניות.
- ◀ **מרחבים מוגנים בחסר** – ב־60% מהרשויות פחות מ־50% מהתושבים ממוגנים.
- ◀ **שירותי חירום וצידוד בחסר** – ב־70% מהרשויות יש מחסור; ב־50% אין בכלל עזרה ראשונה, פרמדיקים, אמבולנסים, רכבי חירום וצוותי תגובה מיידית (First responders);
- ◀ **ציוד מכני בסיסי בחסר** – גנרטורים, מנופים, טרקטורים וכיו"ב.
- ◀ **אמצעי תקשורת לתושבים** – בעיקר באמצעות עמודי פייסבוק או אתר הרשות – לא מיידית מספיק ולא נותן מענה בנפילת תשתיות אינטרנט, חשמל.

ערים מעורבות – יכולות, צרכים ומענים

- ◀ **צרכים פיזיים, תשתיות וכ"א בחסר** – מרחבים מוגנים, סיוע טיפולי, חינוכי, רווחה וכיו"ב.
- ◀ **דגש על מניעת חיכוך ואלימות בין אוכלוסיות**, על רקע אירועי מאי 2021. הוקמו חדרי מצב, יש העברת מסרים, תקשורת עם קבוצות וקהילות.
- ◀ **המענים חסרים**: תרגום חומרי הסברה מעברית לערבית לוקה בחסר, המסרים לא עוברים בקלות. נדרשים קמפיינים ייעודים בכל אחת מן הערים המעורבות להפגת מתחים בין הקבוצות.

תעסוקה ופרנסה

האתגר הוא לכלל המשק, מתפתח ומתעצם מיום ליום.

- ◀ פגיעה חריפה בערבים אשר עובדים בענפים שבהם הפעילות המשקית מואטת במיוחד;
- ◀ המפגש היומי בעבודה בין יהודים וערבים מעורר מתחים ומעורר חשש בקרב ערבים ועשוי לגרום להימנעות מיציאה/ הגעה לעבודה;
- ◀ יש לחזק הדרכה למעסיקים – להעסיק ערבים ולהפיג מתחים בעבודה בין ערבים ויהודים;
- ◀ יש לפעול למניעת נטילת הלוואות בשוק האפור בשל פגיעה כלכלית במשפחות הערביות.

ריכוז מידע

- ◀ **יוזמות חברה משותפת** (מרכזים לצדק חברתי) צרכים מענים ותיאום בחירום – אזרחים ערבים ויחסי יהודים-ערבים (IATF)
- ◀ **מסד נתונים מלא מתעדכן**
חלוקה לפי נושאים:
 - [יחסי יהודים ערבים – פעילות וצרכים](#)
 - [תיאום מאמצים](#)
 - [חברה בדואית בנגב – פעילות וצרכים](#)
 - [להוספת יוזמות למסד הנתונים ניתן למלא את הטופס בקישור](#)
- ◀ **טווארק** – קואליציית ארגוני החברה האזרחית הערבים פועלת כחמ"ל צפוני ומתמקדת במתן מענה פסיכו-סוציאלי וגם בהתמודדות עם מתחים, חוסר אמון והגנה נדרשת מפני פעולות שיטור (מעצרים) ופעולות אחרות של רשויות שלטוניות. למידע נוסף סאמר סוויד: samerswaid@gmail.com.
- ◀ **מצגת "מוקד החירום לתמיכה ומידע לחברה הערבית"**